

LUTHERSK KIRKETIDENDE

LEDER: EN TID FOR ALT

ARTIKLER OG INNLEGG

FORANDRER ARBEIDSTID
PRESTEIDENTITETEN?

OPPRØR MOT SKRIFTEN SPLITTER
KIRKEN

MÅNEDENS SALME

FRA BOKFRONTEN

SØNDAGSTEKSTEN

KYNDELSMESSE

SAMEFOLKETS DAG

FASTELAVNSSØNDAG

EN TID FOR ALT

På 90-tallet var jeg sokneprest i en liten menighet i Sør-Hålogaland bispedømme. Menigheten var i utstrekning svært beskjeden, og det var lett å betjene de 700 kirkemedlemmene som bodde der. På den annen side var det så langt til alle andre steder at jeg i hovedsak var henvist til å være der jeg var. Ferga til fastlandet tok 4 timer. Prestekontoret var i boligen, og det var svært vage skiller mellom arbeid og fritid. Trykket av kirkelige handlinger var moderat, og jeg kjente en stor frihet til å utforme tjenesten slik jeg fant det for godt. Til tross for disse, fra en side sett, paradisiske tilstandene, ble jeg ganske sliten. Jeg tror hovedårsakene til denne litt ubestemte følelsen var knyttet til *understimulans* og *manglende struktur* i arbeidsdagene. Hvorfor skulle jeg sitte nede på kontoret når jeg kunne side oppe i stua i stedet? Det kom jo ingen på døra likevel. Det ble lett å tenke at her skjer det ingenting nytt; her vet jeg alt som skjer før det skjer. Og ingen kikket meg noen gang i kortene og spurte hva jeg egentlig holdt på med. Det skal sies at min prestatjeneste på Værøy i Lofoten nok ikke var typisk den gang; de færreste arbeidet på så små og isolerte steder. Men da jeg begynte som sokneprest i en stor stab og med 14.000 mennesker, og understimulansen forsvant, var prestatjenesten fortsatt preget av stor frihet og selvstendighet.

20 år seinere er menighetsprestatjenestens vilkår og organisering dramatisk endret. Når ny arbeidstidsavtale nå gjøres gjeldende for alle menighetsprester, tvinges prestene til å gjennomtenke sine prioritinger og sin arbeidshverdag på en ny måte. I disse dager har hver eneste bispedømmerådsansatte prest laget en detaljert arbeidsplan i samråd med sin prost slik at de arbeidsoppgaver som bærer en viss forutsigbarhet

med seg, er plottet inn i et tidsskjema for de 4 neste månedene. En tid for alt. Bare 20 % av arbeidstiden ligger utenfor denne arbeidsplanen. Og tiden er 35,5 timer i uka. Dette innebærer en stor forandring i organiseringen av arbeidet for mange prester – men ikke for alle. Både enkeltprester og prostier har nærmet seg en slik arbeidsmåte over tid. Prester i andre virksomheter og med andre arbeidsgivere er også vant til å tenke arbeidet i mer avgrensede og definerte bolker, som i Forsvaret og i institusjonene.

Det er særlig to kritikker jeg hører i møte med den nye arbeidstidsavtalen:

- Den endrer den pastorale identiteten min.

Det blir vanskelig å tenke meg selv som lokal og tilgjengelig prest slik jeg er vant til, når skillene mellom tjeneste og fritid blir så tydelige. Jeg ønsker ikke å skru av og på mitt pas-

torale lederansvar, styrt etter en arbeidsplan med 35,5 timers uke.

- Den innebærer et omfattende registrerings- og rapporteringsregime som jeg ikke har lyst til å bruke tid på, og som gir meg assosiasjoner til mer

rigide arbeidsforhold, med mer vekt på tellekanter og skjemavelde.

Men det er også prester som blir positivt motivert av en slik avtale, ikke minst en del yngre prester. Den kan gi hjelp til å styrke intensjonaliteten i arbeidet, samt å verne prester mot en grenseløs og potensiell utmattende yrkespraksis. I dette nummeret av Luthersk Kirketidende gir Presteforeningens leder Martin Enstad en positiv begrunnelse for den framforhandlede avtalen. Vi tar gjerne i mot reaksjoner og innlegg som kan bidra til et nyansert syn på hva det er å være prest med en ny arbeidstidsavtale.

Vi tar gjerne i mot reaksjoner og innlegg som kan bidra til et nyansert syn på hva det er å være prest med en ny arbeidstidsavtale.

.....
SJUR ISAKSEN
 SJUR.ISAKSEN@MF.NO

FORANDRER ARBEIDSTID PRESTEIDENTITETEN?

AV MARTIN ENSTAD, LEDER I PRESTEFORNINGEN
ENSTAD@PREST.NO

1. januar 2016 er dagen da menighetsprester får arbeidstid målt i timer, tilleggslønn for arbeid på kveld, natt, høytider og leirer. Blir 1. januar 2016 dagen da norske menighetsprester gjorde ordinasjonsløftet avhengig av klokken og ga opp friheten for penger? Eller er det heller slik at arbeidstidsavtalen legger grunnlaget for framtidig rekruttering, lønnsvekst og et sunt skille mellom arbeid og hvile for framtidens presteskap?

Redaksjonen har invitert meg til å skrive om den nye arbeidstidsavtalen for menighetsprester, og særlig om dette utfordrer presteidentiteten. Mitt utgangspunkt er at presteidentiteten har overlevd arbeidstidsreformer før. Det var en gang da både ferie, kvartalsfri, etterhvert månedsfri og til slutt to fridager i uken var nyvinninger for prester.

VERN FOR PRESTEN

Bakgrunnen for at Presteforeningen sa opp den eksisterende fridagsavtalen for menighetsprester, var behovet for vern. Som fagforening hadde vi jevnlig erfaring med at kolleger ble syke av det som kunne være en grenseløs arbeidssituasjon. Andre prester ble ikke syke, men erkjente at den manglende strukturen rundt arbeidet var en påkjenning for dem selv, ektefelle og familie.

Arbeidstid er et av de mest grunnleggende vern en arbeidstaker har. En prest opptrer ofte i relasjon til andre mennesker. I disse relasjonene har man ofte en ansvarsfull rolle, som sjelesørger, som leder, som predikant eller som et profesjonelt medmenneske. Slitne arbeidstakere gjør flere feil enn uthvilte arbeidstakere. Også i presteryket er hvile avgjørende viktig. Arbeidstid bidrar

strukturelt til å sikre denne hvilen.

Et sunt og forutsigbart skille mellom arbeid og fritid er nødvendig for at presten kan oppfylle de forventningene ektefelle og barn har til deltakelse i familieliv og aktiviteter. Dette blir ikke mindre viktig av at prester gjennomgående har en høy arbeidsbelastning på søndager og i høytider når andre familier kan regne med fri sammen.

PRESTEIDENTITETEN

De aller fleste reaksjonene jeg har fått på avtalen, er positive eller avventende. Men noen har gitt uttrykk for at dette utfordrer presteidentiteten. Blant dem som mener dette, er det særlig tre temaer som løftes fram, og som er verdt å se nærmere på; det er ordinasjonens konsekvenser, prestens frihet og presten som leder. Før jeg går videre, vil jeg kort minne om at for prester i helsevesenet og forsvaret er regulert arbeidstid normalen, og fra et slikt perspektiv er det underlig at presteidentitet henges på arbeidstidsordninger.

ORDINASJONENS KONSEKVENSER

Jeg mener det er stor parallellitet mellom ordinasjonen og det å ha en autorisasjon som helsepersonell. Begge deler innebærer en tillatelse fra rett myndighet til å ta visse avgjørelser og utføre visse handlinger som ikke alle andre kan utføre. Og like viktig, det innebærer en forventning om en faglig forsvarlig profesjonsutøvelse. Begge grupper opplever en forventning om tilgjengelighet i akutte situasjoner. For begge kan dette ordnes gjennom beredskapsordninger, men dette kan neppe fange opp alt. Klisjeen er ropet: "Er

det en lege i salen?” Det er sjelden at prester får høre ropet: ”Er det en prest tilgjengelig?” Men skulle det komme, bør den som er ordinert, melde seg, helt uavhengig av ansettelsesforhold og arbeidstidsordning. Jeg tror vi er mange ordinerte som har opplevd på fritiden, på ferie, på en konferanse at en samtale har endret karakter underveis fordi det ble klart for den andre at den de snakket med, er ordinert til prest. Plutselig ble det klart at det var ikke min person som var interressant for min samtalepartner, men presten. Da har man to valg, enten å klargjøre hvorfor man ikke kan fylle den rollen nå (Man er f.eks. beruset), eller man må fylle rollen som profesjonell, enten ved å ta samtalen etter profesjonelle standarder, eller vurdere det hele som lite akutt og henvise til samtale på et annet tidspunkt.

En prest er ordinert 24/7/365. Men det betyr ikke at man alltid er på jobb som prest. Menighetspresten er alltid prest, men kan nå se på arbeidsplanen når han skal jobbe. Dersom arbeidsgiver trenger å mobilisere mer prestekompetanse enn den man allerede har kjøpt, kan det løses med flere ansettelser eller overtidsbetaling. Hvis arbeidsgiver ikke er villig til å betale for den kompetansen, må de løse utfordringene på andre måter.

Samtidig må den som er ordinert, finne seg i at det er legitime forventninger til hvordan man lever hele sitt liv. Det følger av ordinasjonsliturgien der ordinanden har sagt ja til biskopens formaning om selv av hjertet å legge vinn på å leve etter Guds ord. Dette er en forventning som følger av ordinasjonen, ikke av ansettelsesforholdet. Man må derfor legge til grunn at det ikke ligger mer i dette for en menighetsprest enn andre ordinerte som f.eks. jobber utenfor kirken.

PRESTENS FRIHET

Frihet er et viktig ord for mange prester. Men frihet er ikke et entydig begrep. Arbeidstidsavtalen vil opplagt redusere den enkeltes formelle mulighet til å jobbe når man selv vil. Arbeidsplanen vil vise på hvilke dager og til hvilke tider 80 % av arbeidstiden skal være. Men dette gir også en annen betydelig frihet, nemlig friheten til å ha fri.

Jeg tror den reelle friheten til å jobbe når man vil, har vært langt mindre enn den formelle friheten. Når dagens menighetsprester har lagt inn i planen sin alle listene med planlagte møter og samlinger, er det ikke all verdens frihet igjen. Friheten har også vært en ”frihet” til å jobbe når det passet andre. I tillegg har man hatt en velbenyttet frihet til å jobbe mer. Fra et fagforenkinsperspektiv er det vanskelig å se på akkurat den friheten som noe annet enn uønsket gratisarbeid.

I den nye avtalen er det to viktige elementer som skaper frihet for prestene, frihet til å prioritere oppgaver i egen tjeneste og frihet til å komme menigheten i møte i situasjoner der oppdrag ikke kan utsettes. Presten styrer fortsatt 20 % av arbeidstiden, både innhold (innenfor tjenesteordningens § 2) og tidspunkt. Og ordningen med plusstid gir den enkelte prest mulighet til å jobbe mer utenfor arbeidsplanen når tjenesten krever det.

Presteforeningen er opptatt av den faglige friheten. Den enkelte prests kompetanse og faglige vurderinger avgjør hvordan hun løser de oppgavene som er lagt til henne. Men også prester, som for eksempel leger, må forholde seg til den ressursrammen som er gitt. Én av de ressursrammene som er gitt, er arbeidstiden. Ingen prest kan forvente å sette av 20 arbeidstimer regelmessig til å skrive en preken. Men arbeidsgiver må også gi rammer til å gjøre et faglig forsvarlig arbeid. Derfor er det uakseptabelt om det kun gis rom for 2 timer. Derfor er det fortsatt viktig for prester å bli ledet av sin egen profesjon. Når soknepresten skal diskutere prioriteringene i arbeidsplanen, så skal hun diskutere dette med en annen prest – prostens. Jeg har stor tro på at det kan være en utviklende prioriteringsdialog mellom to fagpersoner.

PRESTEN SOM LEDER

Noen har stilt spørsmålsteget ved om det er klokt å inngå en slik avtale nå hvis man ønsker at prester skal bli de lokale lederne i framtidens kirkeorganisasjon. Da er det viktig å være klar over at det også er inngått en lederavtale som omfatter alle proster, samt noen sokneprester som

har ledende stillinger etter arbeidsmiljølovens bestemmelse. Hvis prester i framtiden skulle bli daglige ledere i lokalmenighetene, så vil denne avtalen være et naturlig utgangspunkt. Prester, og på en særlig måte sokneprester, vil alltid ha en lederoppgave i lokalkirken. Hvordan dette organisatorisk uttrykkes etter 2020, er ennå usikkert. En ny organisasjonsstruktur vil selvsagt gjøre det mulig, og kanskje ønskelig, å se på nye arbeidstidsordninger for noen prestestillinger.

KIRKEØKONOMI

Det er ikke uvesentlig at denne avtalen er inngått mens prestene ennå er ansatt i staten. Ved virksomhetsoverdragelsen må Den norske kirke holde staten, som avgivende arbeidsgiver, ansvarlig for utgiftene som følger av arbeidstidsavtalen. Ingen av partene i avtalen har ønsket å endre omfanget av eller innholdet i prestatjenesten. Kirken har en legitim rett til å forvente at staten tilfører de ressurser som trengs for å opprettholde prestatjenesten på dagens nivå, også etter virksomhetsoverdragelsen.

VIKTIG FOR REKRUTTERINGEN

Jeg er veldig trygg på at denne avtalen vil bidra positivt både til rekruttering og til framtidig lønnsvekst for landets menighetsprester. Et sunt skille mellom arbeid og fritid oppleves grunnleggende positivt med tanke på rekruttering. For-

håpentligvis vil avtalen bidra til å begrense en stedvis arbeidskultur der det å jobbe mye, for mye, og deretter snakke om det, er noe som gir status blant kolleger. Jeg tror også avtalen vil føre til sunne prioriteringsdiskusjoner i kirken. Nå er det ikke mulig å løse alt fra stolbæring til trosopplæringstiltak, enda en begravelse eller en syk kollega med å dytte på mer gratis prest. Som en høykompetent arbeidstaker fortjener presten å bli brukt til presteoppgaver og bli betalt for det. Presten er ikke den ene som skal løse ugjorte oppgaver når andre går hjem. Jeg tror også at avtalen vil bidra positivt i kollegafelleskapet i lokale staver. Nå får prester arbeidstidsordninger som likner de andre i staben. Jeg tror avtalen vil bidra til presters framtidige lønnsvekst. Arbeidstid vil synliggjøre at kirken til nå har betalt for lite for det omfanget av prestatjeneste de ønsker tilgjengelig. Prest er utvilsomt en kompetanse kirken må arbeide hardere for å tiltrekke seg framover. Selv om vi forventer lønn i himmelen, må forskuddet som utbetales nå i form av samlede lønns- og arbeidsvilkår, virke attraktivt når ungdommen lurer på om de skal bli lege, psykolog, lærer, ingeniør eller prest. Da er det også et gode at avtalen gjør effektivt slutt på at prester stort sett lever av grunnløna. Kveldstillegg, helgetillegg, høytidstillegg og forutsigbare grenser for overtid er positivt og rettferdig sett fra et fagforeningsperspektiv.

JØLSTER DESIGN

Myklebust Kunst & Handverk AS

NORSKE KYRKJETEKSTILAR
laga spesielt til kvar prest/kyrkje

www.jolsterdesign.com

+47 57 72 63 50 myklebust@mkh.no

OPPRØR MOT SKRIFTEN SPLITTER KIRKEN

AV RAGNAR ANDERSEN, PASTOR DR. THEOL.
RAGNAR.ANDERSEN@COMBITEL.NO

Professor Harald Hegstad prøver i en lederartikkel i Luthersk Kirketidende (trykt i Dagen 18. desember) å ta den ofte siterte sjuende artikkel i Den augsburgske bekjennelse (Augustana 7) til inntekt for det syn at uenigheten om homofilt samliv teologisk sett ikke splitter kirken på en slik måte at kirkelig enhet er umulig. Det er grunn til å ta til motmæle.

Augustana 7 lyder i sin helhet: "Likeens lærer de at det alltid vil forbli én hellig kirke. Kirken er imidlertid en forsamling av hellige, og i denne blir evangeliet lært rent og sakramentene forvaltet rett. Og til kirkens sanne enhet er det tilstrekkelig å være enige om evangeliets lære og sakramentenes forvaltning. Og det er ikke nødvendig at det overalt er like menneskelige tradisjoner eller skikker eller seremonier innstiftet av mennesker. Som Paulus sier: Én tro, én dåp, én Gud og alles Far og så videre." Artikkelen svarer på to spørsmål: Hvem er kirken? Og hvor er kirken?

Svaret på det første spørsmålet er at kirken er de hellige, de sanne kristne. Reformatorene var fullstendig klar over at vi ikke har noen protokoll over hvem det er. Det manntallet føres i himmelen. I så måte er kirken skjult. Likevel kjennes den på at evangeliet blir lært rent og sakramentene forvaltet rett. Der er kirken, enten de sanne kristne er mange, eller de er få. For evangeliet vil alltid bære frukt. Og det er naturligvis grunnen til at evangeliet, og ikke loven, er kjennetegn på kirken. For loven skaper ikke tro, men det gjør evangeliet. Men jeg mener at Hegstad kommer farlig nær den misforståelsen at det da ikke er så nøye med loven og etikken. Philipp Melancthon, bekjennessskriftets hovedforfatter, var intenst opptatt av at loven må forkynnes. Og Luther bruker ikke tilnærmedesvis så mye plass på de andre delene av Den store katekismen, som han gjør på budene. Generalsekretær Jens Ole

Christensen i Danmark har sagt svært presist: "Motsætningen i art. 7 er ikke evangeliet og sakramenternes forvaltning på den ene side og loven på den anden. Motsætningen er evangeliet og sakramentene på den ene side og de kirkelige ordninger på den anden. Forkyndelsen af loven er en forudsætning for forkyndelsen af evangeliet." Loven hører ikke til det unødvendige. Den er tvert imot nødvendig, men den er ikke tilstrekkelig. Den sanne kirke lærer "ikke bare loven, men også evangeliet", som Melancthon sier i en disputastese.

Hegstad er kanskje enig så langt. Men han viser til at det er store variasjoner i bibelsyn og bibeltolkning, og mener at vi derfor ikke kan kreve enighet om å avvise samkjønnet samliv. Sant å si synes jeg at han blander to ting som vi prinsipielt må skjelve tydeligere mellom: Bibelsyn og bibeltolkning. I bibeltolkningen er det bred enighet om at homoseksuelt samliv i utvetydige ordelag blir fordømt. Striden står om synet på Bibelens autoritet, og på hvordan teologi i det hele kan og skal drives. Hegstads artikkel kan gi inntrykk av at de lutherske bekjennessskrifter nærmest stiller seg likegyldige til denne striden. Det er jo langt fra virkeligheten. At evangeliet skal forkynnes "rent", betyr i Augustana 7 ganske sikkert to ting, nemlig både det å forkynne Guds ord i Skriften uten iblanding av mennesketanker, og det å forkynne evangeliet i eksklusiv, pregnant forstand i det rette forholdet til loven – uten atskillelse og uten sammenblanding. En historisk begrunnelse for denne tolkningen har jeg gitt i avhandlingen "Concordia Ecclesiae" (som ligger på internett), kap 2.4.4. Og når Augustana behandler etiske spørsmål, appellerer den til Guds bud som ufravikelig norm. Bak oppjøret i Augustanas andre hoveddel med de såkalte misbruk (art. 22–28) ligger en konsistent kristen-

domsforståelse som gjennomføres med stor konsekvens. Bærende for denne er skriftprinsippet. Guds ord slik det kommer til uttrykk i Skriften, i både bud og løfter, er absolutt autoritet. Prinsippet om Skriften som avgjørende lærenorm er tydelig uttalt i Augustana 28 som siterer Augustin: En skal ikke samtykke med biskopene dersom de sier noe som strir ”mot Guds kanoniske skrifter”. Ingen trenger å lure på hva Luther og Melanchthon tenkte om homoseksuell praksis. Luther leser og tolker Dan 11,36f som en profeti om Antikrist og om at han skal fremme homoseksuell praksis, som altså preger den siste tid. At homoseksuell praksis og oppløsning av det naturlige kjønnsrollemønsteret oppfattes som typisk endetidssynd, reflekteres også i Augustana 23, især i den tyske teksten sett i sammenheng med Luthers kommentar til 1 Mos 19 eller med hans skrift ”Warnung an seine lieben Deutschen” fra 1531.

Fordi kirken har levd med uenighet om forskjellige spørsmål, må det være mulig å gjøre det også i homofilis spørsmålet, mener Hegstad. Han nevner et fåtall saker som paralleller. Det er grunn til å kommentere dette. Når Paulus går inn på spørsmålet om å ete kjøtt, levner han ingen tvil om hva konsekvensen av evangeliet er. Men han krever at en tar hensyn til den forsiktige, umodne samvittighet som ikke har erkjent hva den evangeliske friheten betyr. Den praksis han krever at de sterke tar hensyn til, er en unødvendig praksis, men ingen syndig praksis. Dette er derfor ikke sammenliknbart med homofilis spørsmålet. Når det gjelder spørsmålet om krigstjeneste (såkalt rettferdig krig), kan både pasifister og ikke-pasifister peke på bibelord og bibelsk baserte resonnementer, og Hegstad har vel stort sett rett i at det ikke har vært ansett som kirkesplittende at en her er kommet til ulike konklusjoner. Det er ikke dermed sagt at spørsmålet er analogt med homofilis spørsmålet. Pasifister og ikke-pasifister kan ha samme grunnholdning til Bibelens autoritet, selv om de har ulike tolkningsmønstre. Det samme kan sies om bibeltroende som er uenige om gjengifte for den uskyldige part etter skilsmisse. Men det er egnet til å forundre dersom Hegstad mener at prester ukritisk kan vie fraskilte uten at dette er i strid med

kirken enhet. Da har vi jo nemlig med et opprør mot Skriftens uttrykkelige lære og dermed mot Skriftens autoritet og mot Skriftens Herre å gjøre. Det samme gjelder kravet om aksept av homoseksuelt samliv. Dette er ikke bærekraftig teologi. Det er ikke kristendom. Det peker mot en ny religion, av gnostisk tilsnitt, og var noe av det siste professor Leiv Aalen kjempet mot før han døde.

Reformasjonen opererte ikke bare med et dobbelt kirkebegrep, altså den ytre kirke og den skjulte kirke, men satte også den sanne kirke opp mot den falske. Som Gud bygger den sanne kirke, bygger djevelen den falske. Derfor må ikke bare gjenstridige syndere settes under kirketukt – det er i og for seg en stor og vanskelig sak, som Jesus taler om i Matt. 18, men forkynnere som farer vill, må settes under læretukt. Bibelen har en forpliktende lære om holdning til vranglære. Til ulike tider kan vranglæren anta ulike former. I Det nye testamentet ser vi hvordan Johannes advarer mot fornektelsen av at Jesus er Messias, kommet som menneske (1 Joh 4), og hvordan Paulus i Galaterbrevet setter seg imot å gjeninnføre deler av den gammeltestamentlige seremonialloven (omskjærelse og bestemte helligdager) som vilkår for å være Guds folk. Eller vi ser kampen mot moralsk utglidning, for eksempel i brevet til menigheten i Tyatira (Åp 2). Alle som vil overprøve Bibelens lære og forkynner en annen Gud, en annen Jesus, et annet evangelium og en annen rettledning for livsførselen enn Bibelen gjør, må bestemt avvises. Og slik som den gamle kirke har lært oss å holde fast ved at Gud er tre personer i ett vesen, og at Jesus Kristus er Gud og menneske i én person, og som reformatorene har lært oss om menneskenaturens syndeforderv og om rettferdiggjørelsen ved troen alene, eller om sakramentenes vesen, må vi også i dag fastholde bibelske sannheter i møte med andre tanker i vår tid. Det gjelder troslæren, men det gjelder også etikken som på en særlig måte har vært under angrep fra sekulariseringen i samfunnet. Kirkens lære, dens tro og dens syn kan aldri være noe annet enn Bibelens budskap. Er det noe annet, er det ikke den hellige, allmenne kirke vi hører, uansett hva den kaller seg.

MÅNEDENS SALME

JANUAR 2016

AV ESTRID HESSELLUND OG SINDRE EIDE

ESTRID.HESSELLUND@EIDEFORLAG.NO / SINDRE.EIDE@EIDEFORLAG.NO

SÅ KOM DU DA TIL SIST (N13 364)

T: YLVA EGGEHORN 1999 O: ØYSTEIN THELLE 2006 M: BENNY ANDERSSON 1999

For 52 år siden debuterte 13-årige Ylva Eggehorn med diktsamlingen "Havsborn". Hun har hele sitt voksne liv vært en særegen og respektert stemme i svensk kultur- og kirkeliv. Siden debuten på 1960-tallet har hun velsignet også oss i Norge og i mange andre land med en frodig og fargerik blomstereng av dikt, salmer, romaner, essays, avisartikler, og til og med et oratorium.

Som månedens salme i januar 2016 har vi valgt millenniumsalmen "Innan gryningen", som ble fremført i svenske kirker 1. nyttårsdag 2000 med melodi av Benny Andersson fra ABBA, - hans første melodi noensinne til en religiøs tekst. Hans meditative melodi understreker den vare lengselen og undringen i Ylva Eggehorns tekst.

Øystein Thelle som har gjendiktet salmen til norsk, forteller at han fikk den tilsendt fra salmebokkomiteen forut for den nye, norske salmeboken. "Det er ikke så enkelt som mange tror å oversette lyrikk fra svensk til norsk. Mange rimord og ordrytmer er forskjellige. Iblant må det likefrem gjendiktes. Så også med deler av denne fine teksten," sier Øystein Thelle. De to siste ordene i sangen, "innan gryningen", som er blitt sangens tittel, er i Thelles oversettelse blitt til "før morgengry".

Salmen handler om det uhørte og forunderlige, at Gud selv kom til jorden som et menneske. Vi har ofte et gudsbilde om Gud som den høyeste, Gud som den hellige, Gud som troner over alt og alle i sin majestetiske skikkelse. Slike guds-

bilder er en del av grunntenkningen i kristendommen, noe ikke minst byggingen av Europas katedraler bærer vitnesbyrd om. "Vi bygde katedraler høyt mot himlen, men du gikk hele tiden lengre ned."

Ylva Eggehorn gjør i det første verset et poeng av hvordan den Messias man ventet på, ble annerledes i virkeligheten enn det man hadde forventninger om. "Han kom til sitt eget, og hans egne tok ikke imot ham." (Joh 1,11) Også i vår tid prøver vi på forskjellige måter å ta patent på ham. Slik uttrykkes det av Eggehorn og Thelle: "Vi tok deg frekt til inntekt for vårt eget, og flagget med ditt navn i krig og fred ... men du gikk hele tiden lengre ned."

I det andre verset sidestilles Jesusbarnets situasjon med krisesituasjoner som vår egen tid er så full av: Barn som ligger på jordgulv, mennesker som fryser og er på flukt. Og utfordringen følger: "... du fryser om vi ikke griper inn." Det er nærliggende å tenke på Jesu ord i Matteusevangeliet 25 kapittel, fra vers 35: "Jeg var sulten og dere ga meg mat; jeg var tørst og dere ga meg drikke; jeg var fremmed og dere tok imot meg ..." Håpspektivet er også tydelig i dette verset. Jesu nærvær i både sorg og glede uttrykkes ved at han "stiger ut av alle tomme graver", er "en vind som varsler: det blir vår" og "følger oss dit ingen annen når".

I det tredje verset settes det navn på vårt eget forræderi og svik – også mot oss selv. Det er

sterke formuleringer i salmeteksten her, men de er formet på en måte som gjør det mulig å ta dem til seg, fordi ordene uten å svekke det kritiske blikket bærer bud om håp og nåde. Når tilværelsen er mørk og kald, kan vi, rett før soloppgang, høre fuglesang som vitner om den kommende varmen og det nye livet: ”Ditt liv skal bære meg; jeg hører trosten som synger dagen inn **før morgengry.**”

Salmen ble brukt som gjennomgangssalme på Olavsfestdagene i Trondheim 2014. Den ble

sunget på gudstjenestene, og hver kveld ble salmen spilt fra klokketårnet i Nidarosdomen som avslutning på festivaldagen. Vi anbefaler at salmen brukes både på gudstjenester og i andre sammenhenger i Åpenbaringstiden 2016, denne julens ettertid som kan hjelpe oss til dypere innsikt og ettertanke når det gjelder hvem Jesus er.

Søk på ”I grynningen” på YouTube, og du vil blant annet finne en vakker innspilling av denne millenniumsalmen med den svenske sangeren Sara Lindvall Nyberg.

I samarbeid med Eide forlag trykker LK hver måned en omtale av en av de nye salmene i Norsk Salmebok. Omtalen finnes også på www.norsksalmebok.no, der man dessuten kan finne salmeforslag til gudstjenestene.

luther

Harald Hegstad
GUD, VERDEN OG HÅPET
INNFØRING I KRISTEN DOGMATIKK
379,-

Hvem er Jesus Kristus? Hva betyr det at mennesket er skapt i Guds bilde? Hva kjennetegner det kristne fellesskapet? Dette er bare noen av de spørsmålene en grunnbok i dogmatikk forsøker å besvare. Boken behandler de ulike temaene med utgangspunkt i Bibelen, redegjør for hvordan kirkens lære har blitt formulert gjennom historien og drøfter hvordan kristen tro best kan formuleres i dag.

Boken tar utgangspunkt i luthersk kirkelig tradisjon, men i større grad enn tidligere fremstillinger reflekterer boken over dagens økumeniske situasjon. Alle som vil ta et dypdykk i kristen tro, vil ha stor glede av boken.

Denne boken er et viktig og solid bidrag til studiet i dogmatikk. Boken anbefales som en oppdatert og gjennomarbeidet innføring i hovedtrekkene i kristen tro og lære.

Jan-Olav Henriksen, professor i systematisk teologi, Det teologiske Menighetsfakultet.

Gud, verden og håpet gir en god innføring i hva evangelisk-luthersk kristen tro kan være i dagens norske kontekst: Klart strukturert, godt valgte problemstillinger, rik på troens forankring i Skriften og informert av nyere økumenikk. Et godt valg for førsteårsstudenter i teologi/religion eller andre med interesse for skoleing til kirkelig tjeneste.

Gunnar Innerdal, førsteamanuensis i systematisk teologi, NLA Høgskolen

FRA BOKFRONTEN

HARALD HEGSTAD: GUD, VERDEN OG HÅPET. INNFØRING I KRISTEN DOGMATIKK

LUTHER FORLAG 2015. 291 S.

ISBN: 9788253148106

Jeg har med stor interesse lest Harald Hegstads dogmatikkbok, Gud, verden og håpet. *Innføring i kristen dogmatikk*, beregnet for studenter på bachelornivået. Det første som slår meg, er at dette er en informativ, reflektert og selvstendig dogmatikk som i det store og hele har fanget opp den nyeste litteraturen til emnene som behandles. Forfatteren understreker allerede i forordet at det som særpreger denne dogmatikken i forhold til andre framstillinger, er at den 1) bevisst søker å anlegge et økumenisk perspektiv, og at den 2) i tillegg tar sikte på å gjøre livstolkningen til et viktig innsteg. Det er et godt grep som jeg synes forfatteren følger opp på en konstruktiv måte gjennom hele framstillingen. Konkret innebærer det økumeniske perspektivet at forfatteren belyser aktuelle temaer ut fra forskjellige kirkelige tradisjoner og ”ut fra spørsmålet om hva man kan stå sammen om, og hva som fortsatt splitter”.

Et viktig poeng i livstolkningsperspektivet er ønsket om et konsept hvor troen går inn i bestemte tolkninger av virkeligheten, og hvor den allmenne erfaringen av livet gis rom. Det er således logisk nok at det første kapitlet i boken tar for seg temaer som i større eller mindre grad er relatert til nettopp livstolkningsperspektivet, for så vidt som det her legges premisser for bokens mange undertemaer, det gjelder for eksempel temaet i kap 3: ”Hvem er Gud?”

Logisk er det også med dette innsteget at Hegstad drøfter dogmatikken som akademisk fag, og at han i sammenheng med det diskuterer hvordan en kritisk etterprøving av troens innhold bør se ut. Hvis teologien er en vitenskap blant andre vitenskaper, kreves det at dens faglige gjennomtenkning og begrunnelse blir lagt under lupen. I dette stykket er dogmatikken som fag nært beslektet med filosofien for så vidt som både filosofien og teologien har å gjøre med tilværelsens fundamentale sammenhenger, men uten at teologien dermed kan sidestilles med filosofiske systemer. Teologien kjennetegnes jo blant annet av at dens språk, det religiøse språket, er mer enn begreper og logiske slutninger. Det religiøse språket er også *fortellende*, i tillegg til at det inneholder metaforiske elementer og lignelser som reflekterer det mysteriøse i troen. Teologien kan derfor aldri gi slipp på paradoksene. Gud lar seg ikke fange inn, fullt ut, av menneskelige ord og uttrykk. I denne sammenheng synes jeg det er fruktbart at Hegstad skjelner mellom det han kaller religiøst primærspråk, relatert til gudstjenestelivet og det personlige troslivet, og dogmatikkens sekundærspråk, som primært blir brukt i

faglige sammenhenger, i forskning og i undervisning.

De grunnleggende refleksjonene i kap 1 om dogmatikken som livstolkning og som akademisk fag lar Hegstad ende opp i et oppsummerende avsnitt som han har gitt overskriften ”hovedtrekk i en kristen livstolkning”. Det er i tråd med disse hovedtrekkene Hegstad strukturerer den videre framstillingen, hvor følgende temaer, i stikkordsform, behandles i tur og orden; åpenbarings-spørsmålet (kap 2), forståelsen av Gud (kap 3), verden og mennesket som skapt av Gud (kap 4), forståelsen av Jesus Kristus, kristologi (kap 5), liv, død og oppstandelse som frelseshendelser (kap 6), Ordet og sakramentene som frelsesmidler (kap 7), kirken som frelsens fellesskap (kap 8) og endelig: Guds fullendelse av verden og av frelsen, eskatologi (kap 9). Etter min vurdering er det de to første hovedtrekkene som på en særlig måte er knyttet opp mot livssynsperspektivet. Det første dreier seg, grovt forenklet, om å se sitt liv og verden en lever i, i lys av Gud. Temaet i det andre hovedtrekket er at Gud forholder seg til verden som både skaper og frelser, noe som for en kristen livstolkning blant annet innebærer at det blir mulig ”å se livet og alle livets goder som en gave gitt av Gud”, mens forståelsen av Gud som frelser henger sammen med erkjennelsen av at verden ikke i ett og alt er i samsvar med Guds skapervilje. Det er en fin dogmatisk bestemmelse som jeg sier ja og amen til. Men sett ut fra livstolkningsperspektivet må en vel her framholde at Gud som frelser ikke bare har å gjøre med erkjennelsen av at verden ikke er i samsvar med Guds skapervilje i ett og alt, etter som Frelseren vel også har den funksjon å *identifisere* Skaperen i det vi aner er spor av Gud i verden. Bare slik blir det mulig å erkjenne at universets Skaper er den gode Gud, ett med kjærlighetens Gud på korset. Temaet henger sammen med det vanskelige spørsmålet om den skjulte Gud, som Hegstad behandler noe senere under overskriften ”når vi ikke skjønner Gud”, men der er ikke livstolknings-perspektivet berørt eksplisitt.

Hegstad har en god og nyansert framstilling i kap 3 om ”hvem Gud er.” Han trekker, slik jeg ser det, inn alle de delaspektene som naturlig

hører med under en framstilling som denne; det gjelder den kristne gudstroens forhold til troen i andre religioner, gudstroen og det filosofiske gudsbegrepet og utfordringen fra ateismen, for å nevne noen av emnene. Etter disse delaspektene gir Hegstad en presentasjon av treenighetslæren før han til slutt, i kap 3, tar for seg spørsmålet ”*Hvem er Gud?*”, hvor blant annet Guds egen-skaper behandles. Det kan selvfølgelig diskuteres hvorvidt behandlingen av f.eks. ”utfordringen fra ateismen” forutsetter en forståelse av ”Gud som treenig”, og at det temaet derfor burde kommet først, men det er ingen stor sak. Det ligger meg mer på hjertet å understreke hvor fortjenstfullt det er at Hegstad i en dogmatikkbok på bachelornivået gir en så grundig og velinformert innføring i det temaet (treenighetslæren) som kanskje er mest ”i vinden” i den systematiske teologien for tiden. Han gir plass til både det bibelske grunnlaget for læren, den teologihistoriske utviklingen, forholdet mellom øst og vest og læren i nyere teologi. Det er bra! Likevel er det kanskje på sin plass med en aldri så liten presisering. Under presentasjonen av forholdet mellom øst og vest framholder Hegstad at tenkningen i vest ble preget av tradisjonen etter Augustin, og at Augustin i sin treenighetstenkning ”tar utgangspunkt i Guds ene vesen og forstår treenigheten som den innbyrdes relasjon mellom tre sider ved det ene guddommelige vesen”. Den nyeste litteraturen til Augustin (særlig fra Lewis Ayres og Michel R. Barnes) har imidlertid pekt på hvor pro-nikensk Augustin er i sin teologi, og hvor lik kappadokierne (i Østkirken) han framstår når han understreker at enheten i Gud blir til ved tre-heten! Gjennom hele forfatterskapet argumenterer Augustin mot dem som forestiller seg en guddommelig natur (*essens*) forut for eller atskilt fra de guddommelige *personene*, noe som innebærer at Augustin i realiteten står i tradisjonen fra og utdyper de grunnleggende trinitariske refleksjonene hos teologene i øst. At bildet av Augustins treenighetsteologi i den senere tid er blitt nyansert og korrigert, er av betydning i denne sammenheng, etter som det har konsekvenser også for den økumeniske tenkningen som jo er et essensielt perspektiv i Heg-

stads dogmatikkbok.

Så noen refleksjoner til kristologien/frelseslæren. Hegstad stiller spørsmålet om hvem som lider under Jesu død på korset, og svarer at ”når personen Jesus lider, lider han som både Gud og menneske”. Med denne formuleringen uttrykker han det teologisk viktige poenget at når Jesus dør, er Gud involvert og lider sammen med ham. I nyere teologi er det særlig Jürgen Moltmann som har gjort seg til talsmann for denne trinitarisk-kristologiske erkjennelsen som er blitt mye debattert i den systematiske teologien etter Moltmann. I forlengelsen må det nevnes at Hegstad presenterer et interessant resonnement til to-naturlæren når han drar den kristne skapelsesteologien inn for å vise at naturene ikke nødvendigvis bør oppfattes som motsetninger slik tilfellet var i den greske tenkningen. Hegstad framholder at Gud, i et bibelsk perspektiv, har lagt ned noe av seg selv i det skapte slik dette reflekteres i tanken om at mennesket er skapt i Guds bilde, og som forsterkes ved den rolle Logos (Ordet) har i skapelsen. Når Ordet inkarneres, går det derfor ikke inn i en virkelighet som er aldeles fremmed for det guddommelige, noe som blir formulert slik i Johannesevangeliet: ”Han kom til sitt eget ...” (Joh 1,11) Slik kan en ifølge Hegstad tenke at Jesus, ”Guds bilde”, ikke bare er et menneske fullt og helt, men også ”Guds nærvær i det skapte”. Det kaster lys over det faktum at Jesu person rommer både det menneskelige og det guddommelige – én person, med andre ord, med to naturer. Det er en inter-

essant innfallsvinkel til to-naturkristologien, som ikke kolliderer med det faktum at evangelienes presentasjon av Jesus, av Jesu identitet, går veien om hans tillitsfulle relasjon til Far i himmelen. Evangeliene bruker ikke *begreper* i omtalen av Jesus, for i evangeliene *fortelles* det hvem Jesus er, og i fortellingene går det fram at det unike ved Jesus har å gjøre med kilden han kommer fra. Det hadde vært ønskelig om også denne innfallsvinkelen til kristologien hadde kommet tydeligere fram i Hegstads framstilling, som jeg ellers synes er godt oppdatert og gjennomtenkt. Det samme gjelder framstillingen i de øvrige kapitlene i boken; frelseslæren, nådemidlene, kirken og håpet.

Det har vært en udelt glede å lese Hegstads dogmatikk, *Gud, verden og håpet*. Min konklusjon er at forfatteren, i ordets beste mening, har skrevet en *moderne* dogmatikk, moderne i den betydning at han på en fruktbar måte kombinerer dogmatikkens forankring i Skriften med aktuelle hermeneutiske overveielser, slik disse munner ut i livssynsperspektivet: En av dogmatikkens viktige oppgaver er å bidra til tolkningen av livet. I tillegg kommer at Hegstads framstilling er kunnskapsrik og med en god bredde også til det dogmehistoriske stoffet, som demonstrerer at det ikke er vanntette skott mellom det historiske og det systematisk-teologiske feltet. Hegstad viser med sin klare og logiske strukturering av emnene han behandler, at han er en sterk fagmann på begge feltene.

Svein Rise

LUTHERSK KIRKETIDENDE

- 2015 -

Redigert av:

Professor Harald Hegstad (ansv.), prost Hege Elisabeth Fagermoen,
førstelektor Sjur Isaksen, sokneprest Anne Grete Listrøm

Bokmeldingsansvarlig: Postdoktor Kristin Graff-Kallevåg

Redaksjonssekretær: Prest/konsulent Eyolf Berg

150. årgang

JANUAR-DESEMBER 2015

FORLAGT AV LUTHER FORLAG, OSLO

REDAKSJONELLE ARTIKLER:

Meir himmel på jorda (Hege E. Fagermoen)	2
Kateketer og sakramentsforvaltning (Harald Hegstad)	26
Interkulturell sjelesorg (Sjur Isaksen)	50
Staben – straff eller velsignelse (Anne Grete Listrøm)	74
Aksent – ikke dialekt (Sjur Isaksen)	98
En politisk kirke? (Harald Hegstad)	118
Kirke – helse – livsmestring (Hege E. Fagermoen)	142
Mindre vann, mer vin (Anne Grete Listrøm)	174
Askeladden og den målstyrte kirken (Hege E. Fagermoen)	198
Hva skal bestemme veivalgene? (Harald Hegstad)	222
Kutt tekst? (Sjur Isaksen)	254
Balansekunst (Anne Grete Listrøm)	274
Den store dåpssamtalen (Hege E. Fagermoen)	298
Flerstemt valg (Sjur Isaksen)	318
Fred for Jerusalem (Harald Hegstad)	342
Oppbrudd (Anne Grete Listrøm)	378
Kirkemusikk og folkemusikk – eller: ”Why should the devil have all the good music?” (Hege E. Fagermoen)	398
Dåpstall og dåpsteologi (Harald Hegstad)	426
Er tro en kompetanse? (Sjur Isaksen)	450
Rettferdig fordeling (Anne Grete Listrøm)	474
Fri, villig og het (Hege E. Fagermoen)	502
Kirkesplittende? (Harald Hegstad)	522

ARTIKLER OG DEBATTINLEGG ETC.:

Kommunereform og kirkeordning (Martin Enstad)	4
Romfolket – hva er det som truer oss? (Olav Rune Ekeland Bastrup)	8
Vitenskapelighet og forskningsfrihet ved Fjellhaug Internasjonale Høgskole (Ivar Vegge)	12
Vi og de fredløse (Olav Rune Ekeland Bastrup)	29
Uhørt? (Hans Neuhold)	32
Hvem ber for fangene? (Stein Rune Ottesen)	35
Troens opplevelser under et besøk i det hellige land (Karl Frode Hilton)	36
Misjon og flerkulturelt arbeid i praksis (Rolf Arne Tjøstheim)	52
Vår menighet, et internasjonalt fellesskap (Dag Kaspersen)	55
Et fellesskap på tvers av folk fra mange nasjonaliteter, på tvers av kulturer og kirkesamfunn (Maicon Steuernagel)	56
Misjon som ressurs i ungdomsarbeidet (Øyvind Refvik)	58
Kommunereform, kirkeordning og prestetjenesten (Øystein Dahle)	59
Kommunereform og en kirkeordning som fortsatt er synodal, episkopal og kongregasjonal (Martin Enstad)	62

Den hellige ånd (Ole Chr. M. Kvarme)	76
Kirken og kirkene – om enhet, mangfold og splittelse (Knut Alfvåg)	82
Månedens salme: Ingen er for liten til å se Guds under (N13 623) (Estrid Hessellund og Sindre Eide)	88
Utenlandske prester – oppfølging og veiledning (Øyvind Rise)	99
Prester til Norge (Erlend Woldseth).....	100
Islandsk prest i Den norske kirke (Kristinn Olason)	102
Afrikaner og prest i Den norske kirke (Onesimus Jalata Nagari)	103
Utenlandske prester en ressurs og en utfordring (Tor B. Jørgensen)	120
Angående Den norske kirkes fremtidige ordning (Dagfinn Bjerkestrand)	122
Utenlandske prester – Regelverk og rollefordeling ved tilsetning (Bispemøtet)	127
Månedens salme: Da Herren kom til denne jord (N13 433) (Estrid Hessellund og Sindre Eide).....	130
Kirkens ressurser for helse (Torgeir Sørensen).....	144
Å vandre med håp (Eilev Erikstein)	150
Mestring, helse og kirke (Hege E. Fagermoen / Magne Nylenna)	156
Der troen og livet møtes – om salmer og diakoni (Sindre Skeie).....	159
En radikalt annerledes tekstbok (Lars Hana og Per Walle)	175
Presteklemmer (Jostein H. Sandsmark)	179
Månedens salme: Å, gledesfylte stund! Å, hvilken morgenrøde! (N13 212) (Estrid Hessellund og Sindre Eide).....	183
Evangeliet og vårt samfunnsengasjement (Ole Chr. M. Kvarme)	200
Hvorfor er ikke MF til å kjenne igjen? (Torleiv Austad)	203
Sorg uten blomster (Tor Johan S. Grevbo)	209
Månedens salme: Gud skapte lyset og livet og meg (N13 243) (Estrid Hessellund og Sindre Eide).....	212
Noen strøtanker om kirkelig ledelse og kirkeordning (Harald Hauge)	223
Ny kirkeordning – hva var spørsmålet? (Sigmund Knutsen)	226
Hvem er en god husholder? (Kristin Stang Meløe)	231
Ledelse i fellesskapet (Inge Westly).....	234
Arbeidsgiveransvar og lokal ledelse i ny kirkeordning (Erling Birkedal)	237
Et annet MF? (Vidar L. Haanes og Harald Hegstad)	242
Den norske kirkes novus ordo (Ådne Njå).....	256
Ekko etter ubesvarte spørsmål (Torleiv Austad)	262
Sluttreplik til Torleiv Austad (Vidar L. Haanes og Harald Hegstad).....	264
Månedens salme: Det er navnet ditt jeg roper (N 13 434) (Estrid Hessellund og Sindre Eide)	265
For at dette skal skje, må mitt liv være stille (Sigmund Akselsen)	275
Du kan søkje og finne Gud i alle ting (Geir Gundersen)	277
Pastoral hverdagsspiritualitet (Tone S. Kaufman).....	279
Presten som formidler av spiritualitet (Anne-May Grasaas)	282
Tekstbok og gudstjenestereform i Døvekirken (Roar Bredvei og Jorunn E. Berstad Weyde)	300
Månedens salme: Aurinkomma ylönousi / Morgonsola varmar kjærleg (N13 846) (Estrid Hessellund og Sindre Eide).....	303
Folkekirkens framtid avgjøres (Marianne H. Brekken)	320
En mangfoldig valgliste – nominasjonskomiteens liste (Erling Birkedal).....	322
Hvorfor Levende folkekirke? (Egil Morland)	324
Tekstbokens kirkelige legitimitet (Lars Hana og Per Walle)	326
Månedens salme: Lysenes Gud, kjærlighets kilde (N13 727) (Estrid Hessellund og Sindre Eide).....	328
På ei pilegrimsreise for rettferd og fred – også til det heilage landet? (Olav Fyiske Tveit).....	344
Mellomkirkelig råds engasjement i Israel og Palestina (Berit Hagen Agøy).....	346
Historier om konflikt og håp (Jorunn Andestad Langmoen)	351
Murskygger over en barndom (Mahamad Basem abu Srour)	355
Vår nabo muren (Ingjerd Grimstad Bandak)	356
Da overmakten ble for stor (Helge Kjøllestad)	357
Brobygging, forsoning og motstand i Israel/Palestina-konflikten (Hans Morten Haugen).....	359
Gudstjenesteressurser	363
Pavens brev om Jorden (Redaksjonen).....	379
Ei heilskapleg omvendning (Haavar Simon Nilsen).....	379
Mit hjerte altid vanker (Erik Røsæg)	381
En menneskelig bot for å eie en bok av Hans Nielsen Hauge før 1805 (Karl Frode Hilton)	382
Månedens salme: Oda ni oofo fee! / Gud, ver oss alltid nær! (N13 330) (Estrid Hessellund og Sindre Eide).....	384
Hauge-bevegelsens folkemusikk som interreligiøst kommunikasjonsmedium (Atle Sommerfelt)	401
Deltaker eller tilskuer? Kveldsfunderinger om kirke, fotball og korsang (Per Kristian Aschim).....	407

Månedens salme: Han gyller himlens tak i gullsinober (N13 847) (Estrid Hessellund og Sindre Eide)	413
Når det rokket ved tradisjon og tilhørighet (Ida Marie Høeg og Ann Kristin Gresaker)	427
Hvorfor de valgte bort dåpen (Svend Klemmetsby)	430
Dåpens oppgave (Kristin Graff-Kallevåg)	435
Fred, flyktninger og gjestfrihet (Ole Chr. M. Kvarme)	452
Gudstjeneste for alle (Jan Terje Christoffersen)	455
Veivalg etter år 2000 (Kjell Y. Riise)	458
”Fra Ungdommen” (Gina Gylver)	475
Når fattigdommen kjem nære (Christoforos og Hildegunn M.T. Schuff)	476
For di dei fortener det – Kven betalar prisen for våre billege varer? (Per Bondevik)	481
Månedens salme: Jeg tror på jordens forvandling (N13 899) (Estrid Hessellund og Sindre Eide)	487
Frihet, fellesskap og mestring (Margit Bente Steensnæs)	504
Frivillighet i kirken og i frivillige organisasjoner (Gisle Kavli i samtale med Hege E. Fagermoen)	508
Noen tanker om frivillighet (Frode Eikrem)	511
Israel, folkene og Bibelens løfter (Ole Chr. M. Kvarme)	523
Urvildsesteologi og oppfyllesteologi (Hans Morten Haugen)	531
Israel, folkene og Bibelens løfter (Rolf G. Heitmann)	535
Replikk til Haugen og Heitmann (Ole Chr. M. Kvarme)	540
Det gamle testamente i høymessen (Morten Alsvik)	542
Månedens salme: Solbarn, jordbarn (N13 26) (Estrid Hessellund og Sindre Eide)	543

SØNDAGSTEKSTEN KIRKEÅRET 2014-15 – 2. REKKE

Samefolkets dag: Matt 22,34–40 (Arild Hellesøy)	17
Kristi Forklarelsesdag: Mark 9,2–13 (Ole Skjerbæk Madsen)	19
Fastelavnssøndag: Joh 12,20–33 (Torstein Eidem Nordal)	21
Askeonsdag: Matt 12,38–42 (Stephen Sirris)	40
1. søndag i fastetida: Matt 16,21–23 (Tore Skjæveland)	42
2. søndag i fastetiden: Luk 7,36–50 (Ingvild Helene Mydske Fallegård)	44
3. søndag i fastetiden: Ef 6,10–18 (Pål Kristian Balstad)	64
4. søndag i fastetiden: Joh 3,11–16 (Hilde Barsnes)	66
Maria Budskapsdag: Luk 1,46–55 (Kjell A. Skartseterhagen)	69
Palmesøndag: Matt 26,6–13 (Torbjørn Holt)	90
Skjærtorsdag: Luk 22,14–23 (Per Kristian Sætre)	91
Langfredag: Matt 26,30–27,50 (Astrid Sætrang Morvik)	93
Påskedag: Matt 28,1–8 (Egil Morland)	110
2. påskedag: Luk 24,36–45 (Øistein I. Larsen)	112
2. søndag i påsketiden: Joh 21,15–19 (Hilde Brekke Møller)	132
3. søndag i påsketiden: Joh 10,1–10 (Torstein Eidem Nordal)	134
4. søndag i påsketiden: Jes 43,16–21 (Stephen Sirris)	136
1. mai: Luk 14,12–14 (Tore Skjæveland)	165
5. søndag i påsketiden: Luk 13,18–21 (Ingvild Helene Mydske Fallegård)	167
6. søndag i påsketida: Matt 7,7–12 (Pål Kristian Balstad)	169
Kristi himmelfartsdag: Luk 24,46–53 (Hilde Barsnes)	186
Søndag for pinse: Joh 3,16–21 (Kjell A. Skartseterhagen)	189
17. mai: Matt 22,17–22 (Torbjørn Holt)	192
Pinseafte: Joh 7,37–39 (Per Kristian Sætre)	193
Pinsedag: Joh 14,15–21 (Astrid Sætrang Morvik)	213
2. pinsedag: Joh 6,44–47 (Sjur Isaksen)	215
Treenighets søndag: Luk 10,21–24 (Egil Morland)	217
2. søndag i treenighetstiden: Sal 67,2–6 (Øistein I. Larsen)	244
3. søndag i treenighetstiden: Joh 1,35–51 (Hilde Brekke Møller)	246
4. søndag i treenighetstiden: Matt 16,24–27 (Torstein Eidem Nordal)	247
Sankthansdagen / Jonsok: Matt 11,7–14 (Stephen Sirris)	249
5. søndag i treeningstida: Matt 7,21–29 (Tore Skjæveland)	266
Aposteldagen / 6. søndag i treenighetstiden: Matt 16,13–20 (Ingvild Helene Mydske Fallegård)	268
7. søndag i treenighetstiden: Luk 19,1–10 (Pål Kristian Balstad)	270
8. søndag i treenighetstiden: Mark 12,37b–44 (Hilde Barsnes)	286
9. søndag i treenighetstiden: Joh 8,2–11 (Kjell A. Skartseterhagen)	289
Olavsdagen / Olsok: Luk 9,23–26 (Torbjørn Holt)	291

10. søndag i treeningstida: Matt 18,21–35 (Per Kristian Sætre).....	293
11. søndag i treenighetstiden: Mark 2,23–28 (Astrid Sætrang Morvik)	308
12. søndag i treenighetstiden: Luk 8,1–3 (Sjur Isaksen).....	310
13. søndag i treeningstida: Luk 12,41–48 (Egil Morland)	312
Vingårdssøndag / 14. søndag i treenighetstiden: 1 Kor 3,4–11 (Øistein I. Larsen).....	314
15. søndag i treenighetstiden: Luk 10,38–42 (Hilde Brekke Møller)	329
16. søndag i treenighetstiden: Matt 5,10–12 (Torstein Eidem Nordal).....	331
17. søndag i treenighetstiden: Luk 7,11–17 (Stephen Sarris).....	333
18. søndag i treeningstida: Matt 8,5–13 (Tore Skjæveland)	336
Mikkelsmesse: Luk 10,1–2.16–20 (Ingvild Helene Mydske Fallegård)	365
19. søndag i treenighetstiden: Joh 7,14–17 (Pål Kristian Balstad).....	368
20. søndag i treenighetstiden: Mark 10,2–9 (Hilde Barsnes)	370
21. søndag i treenighetstiden: Luk 16,19–31 (Kjell A. Skartseterhagen)	372
Bots- og bønnedag: Luk 18,9–14 (Torbjørn Holt).....	388
Reformasjonsdagen: Joh 1,16–17 (Per Kristian Sætre).....	389
Allehelgensdag: Matt 5,13–16 (Astrid Sætrang Morvik).....	391
Minnedag: Joh 11,1–5.33–38 (Sjur Isaksen)	393
24. søndag i treeningstida: Kol 1,24–29 (Egil Morland).....	418
25. søndag i treenighetstiden: Matt 14,22–34 (Øistein I. Larsen).....	420
Domssøndag / Kristi kongedag: Matt 25,1–13 (Hilde Brekke Møller)	422

SØNDAGSTEKSTEN KIRKEÅRET 2015-16 - 3. REKKE

1. søndag i adventstiden: Matt 21,10–17 (Torstein Eidem Nordal)	438
2. søndag i adventstiden: Joh 16,21–24 (Stephen Sarris).....	440
3. søndag i adventstida: Joh 5,31–36 (Tore Skjæveland)	443
4. søndag i adventstiden: Matt 1,18–25 (Ingvild Helene Mydske Fallegård)	464
Julaften: Luk 2,1-20 (Pål Kristian Balstad)	467
Julenatt/ottesang: Matt 1,18-25 (Hilde Barsnes)	468
Juledag: Joh 1,1-14 (Kjell A. Skartseterhagen).....	488
2. juledag (Stefanusdagen): Joh 16,1–4a (Torbjørn Holt)	490
Romjulsøndag: Luk 2,25–35 (Per Kristian Sætre)	491
Nyttårsaftan: Matt 11,25–30 (Torstein Eidem Nordal)	494
Nyttårsdag / Jesu namnedag: Matt 18,19–20 (Egil Morland)	513
Kristi åpenbaringsdag: 2 Kor 4,1–6 (Marita Bjørke Ådland).....	515
2. søndag i åpenbaringstiden: Joh 1,29–34 (Arnfinn Bjørgen).....	517
3. søndag i åpenbaringstiden: Joh 1,15–18 (Nils Tore Andersen).....	546
Såmannssøndag: Matt 13,24–30 (Svein Granerud)	548
Kristi forklarelsesdag: Luk 9,28–36 (Gisle Skeie).....	550

FRA BOKFRONTEN:

Judith Thompson: <i>Theological Reflection</i> (Hogne Midgard).....	14
Andy Root: <i>Christopraxis – A Practical Theology of the Cross</i> (Tone Stangeland Kaufman)	37
Øyvind Eide: <i>Forståelse og fordykning</i> (Einar Eidsaa Edland)	163
Roger Jensen: <i>Pilegrim. Lengsel, vandring, tenkning – før og nå</i> (Mari Kolbjørnsrud)	184
Ola Tjørhom: <i>Fornyelse som forsvant</i> (Morten Erik Stensberg)	304
Per Eriksen: <i>Før du sier du ikke tror: Spørsmål å få svar på før du avviser Gud</i> (Atle Søvik)	385
Kjetil Fretheim (red): <i>Ansatte og frivillige</i> (Erling Birkedal)	412
Anne Helgesen: <i>Even og Maja</i> (Fredrik Røste Haugen).....	544

TEMANUMRE:

Misjon og flerkulturelt arbeid i praksis.....	nr. 3
Utenlandske prester	nr. 5
Kirke – helse – livsmestring.....	nr. 7
Veivalg for fremtidig kirkeordning	nr. 10
Prester og spiritualitet	nr. 12
Kirkevalget.....	nr. 14
Muren.....	nr. 15
Dåpens utfordring	nr. 18
Rettferdig fordeling.....	nr. 20
Frivillighet	nr. 21

BERIT S. THORBJØRNSRUD (RED.): DE KRISTNE I MIDTØSTEN: KAMPEN FOR TILHØRIGHET

CAPPELEN DAMM AKADEMISKE. 2015. 265 SIDER

ISBN: 9788202488970

Antologien *De kristne i Midtøsten* handler om religiøs og geografisk tilhørighet, med fokus på kristne grupperinger i en region som gjennom århundrer har vært kjennetegnet av å være en kulturell, etnisk og religiøs mosaikk. Midtøsten er i denne boka definert som Tyrkia, Libanon, Syria, Irak, Jordan, Israel/Palestina, Egypt og statene på Den arabiske halvøya. Antologiens 11 bidragsytere har bakgrunn fra Institutt for kulturstudier og orientalske språk (IKOS) og Det teologiske fakultet (TF) ved Universitetet i Oslo, og boken er redigert av Berit Thorbjørnsrud. De ulike kapitlene veksler mellom å ha regionale og tematiske fokus. Ut fra ulik empiri, besvarer artikkelforfatterne spørsmål om hvordan kristne grupperinger i ulike land i regionen forholder seg til det å være en minoritet, og hvilke betingelser de lever under innenfor sine respektive kontekster.

Bokas ulike bidrag presenteres i en kort innledning av redaktøren. Kapittel 1, som også er skrevet av Berit Thorbjørnsrud, gir en generell oversikt over historiske og tematiske forhold knyttet til kristne i Midtøsten. Det har eksistert kristne fellesskap i området i to tusen år. Mens kristne grupper i tidlige tider hadde majoritetsposisjoner, representerer kristne der nå ulike minoriteter. Konsilvedtak om den kristne tro i antikken førte til at ulike grupper brøt ut, og splittelsene mellom østkirken og vestkirken har satt varige spor i regionen. I de siste tusen årene hvor muslimske fellesskap har utgjort flertallet i regionen, har det vært perioder med undertryk-

kelse og forfølgelser av andre grupper, så vel som tider med relativt fredelig sameksistens. Samtidig som lokale kristne, på samme måte som andre stedeagne grupper, ble rammet av katolske korsfarere, ble de også mistenkeliggjort av muslimer siden korsfarerne var kristne. De vestlige kirkene oppnådde stadig sterkere politiske og økonomiske posisjoner og økte fra 1800-tallet av sin virksomhet gjennom misjon, skoler og sykehus. Misjonsmarken var i stor grad stedeagne kristne da muslimer, jøder og andre i liten grad konverterte. De nasjonale frigjøringsprosessene som førte til uavhengighet – Irak 1932, Libanon 1944, Syria 1946, Jordan 1946, Libya 1951, Egypt 1952 – var båret av panarabismen, en sekulær nasjonalistisk ideologi som også lokale kristne aktivt støttet. De ulike statsdannelsene utviklet seg imidlertid etter hvert i autoritære retninger, som medførte økt polarisering, og hvor religion har fått større betydning. Mye av det som tas opp i dette innledningskapitlet, utdypes i de etterfølgende kapitlene hvor ulike lands varierende kontekster analyseres nærmere. De fleste studiene i antologien er regionale og har hovedfokus på samtidssituasjonen for ulike kristne grupperinger, men innledes med korte historisk riss som er vesentlige for å kunne forstå dagens situasjon.

Demografi er et særlig sentralt tema i studiet av minoriteter. Dette er samtidig også et politisk sensitivt tema når det gjelder minoriteter. Kristne i Midtøsten er langt fra noen homogen gruppe, og kriteriene for å identifisere dem kan føre til feilkilder. Identitet er videre et komplekst begrep der religiøs identitet er tett forbundet med for eksempel historiske, sosiale, politiske og økonomiske forhold. Videre er identitet relasjonelt betinget: Kristne forholder seg både til hverandre og til, for eksempel, muslimer (og motsatt). En interessant distinksjon er den mellom stedeagne kristne og kristne arbeidsmigranter. Minoritetsdemografi er videre knyttet til politisk representasjon som de ulike landene har løst forskjellig. Flere av artikkelforfatterne fremhever at selv om kristne grupperinger er tallmessig små i alle land i Midtøsten, er de ambivalente til det å bli omtalt som minoritet; det å bli definert som spesiell kan

underminere en gruppes selvsagte tilhørighet i det større fellesskapet; for eksempel kan det være vesentlig å identifisere seg som både koptisk og egyptisk, eller kristen og palestiner, som inneberer doble lojaliteter.

I Kapittel 2 analyserer teologen Oddbjørn Leirvik hvordan Koranen og andre klassiske kilder skildrer kristendommen og muslimsk-kristne relasjoner. Kapitlet tar for seg et langt tidsspenn og et stort geografisk område, fra islams inntog på Den arabiske halvøya på 600-tallet og frem til dagens situasjon i Midtøsten. Leirvik viser til spenninger mellom toleranse og polemikk, beskyttelse og konkurranse i de utvalgte kildene, hvor vesentlig historiske spørsmål er hvilke varianter av kristendommen tekstene relaterer seg til, og om forholdet mellom de autoritative tekstene skrevet av religiøse eliter, og historiske realiteter. I kapittel 3 undersøker arabisten Stephan Guth samspeilet mellom kristne og muslimske intellektuelle, både ved islams oppkomst og med kristne koloniherrer så vel som stedegne kristne etter det ottomanske imperiets oppløsning. Guth er særlig opptatt av det han betegner som kristnes bidrag i utformingen av arabisk og muslimsk identitet; også hans bidrag tar utgangspunkt i litteratur, språk og oversettelse.

I fjerde kapittel behandler tyrkisk-eksperten Bernd Brendemoen kristne i Tyrkia gjennom historien. Fra å ha vært en maktfaktor i tidligere tider har antallet kristne der i dag sunket til en promille av befolkningen. Den gresk-ortodokse minoritetens vilkår i landet har vekslet, avhengig av forholdet til Hellas. En annen kristen gruppe er armenerne. Armenske, nasjonalistiske grupperinger som kjempet for selvstyre fra 1890-årene av, truet det ottomanske styret. I 1915 ble armenere utsatt for en massakre hvor 1,5 millioner armenere ble drept. Syntet på forholdet mellom armenere og tyrkiske myndigheter er i det aller siste blitt mer nyansert enn det har vært tidligere. En tredje kristen gruppering er assyrere (også kalt syrianere) som flyttet fra det sørøstlige Tyrkia fra 1970-tallet av og til Istanbul og også Europa. Den pågående krigen i Syria har ført til at mange assyriske kristne har flyktet derfra til Tyrkia.

I kapittel 5 undersøker antropologen Bård Helge Kårtveit palestinske kristne grupperinger på Vestbredden og Gaza, i både fortid og nåtid. Kristne har hatt tilhørighet til området helt tilbake til romersk tid, men også deres utvandring fra Palestina startet lenge før både opprettelsen av staten Israel i 1948 og fremveksten av moderne islamisme. Kristne palestinere har helt fra 700-tallet av levd under ulike muslimske styresett, med undertrykkelse, men også med betydelig politisk og kulturell lokal innflytelse. Kårtveit illustrerer utviklinga gjennom en nærmere analyse av hva som har skjedd med kristnes posisjon i Betlehem på Vestbredden, hvor de i dag er truet av, blant annet, økende restriksjoner knyttet til okkupasjonen og spenninger forårsaket av endrede familie- og kjønnsnormer i byen.

Kapitlene 6 og 7 tar for seg Egypt. Religionshistorikeren Kari Vogt gir en historisk oversikt over Egypts religionspolitikk før hun går over til å analysere forholdet mellom den egyptiske staten og den koptiske kirken etter den arabiske våren, hvor kirken har møtt både indre strid og en rekke dilemmaer. Religionshistorikeren Nora Stene viser hvordan den koptiske kirken har valgt både tilbaketrekning, emigrasjon, opposisjon og lojalitet i forhold til egyptiske myndigheter (Jfr. en modell av samfunnsøkonomen Hirschman). Basert på eget empirisk materiale knyttet til den koptiske kirkes omfattende søndagsskolearbeid viser Stene hvordan dette er en vesentlig sosialiseringsarena og strategi mot marginalisering.

I kapitlene 8 og 9 står Libanon i fokus. Teologen Anne Hege Grung redegjør for den historiske bakgrunnen for den spesielle situasjonen i Libanon, det eneste landet i Midtøsten hvor kristne har reell makt og innflytelse; jfr. nasjonalpakten fra 1943, som sikrer politisk representasjon for både kristne, sunnimuslimer og sjiamuslimer. Grung viser videre at kristne ikke er noen homogen gruppe, illustrert ved den libanesiske borgerkrigen hvor noen maronittiske kristne var alliert med Israel; gresk-ortodokse var mer dialogorienterte, og andre kristne allierte seg med Syria. Kai Kverme viser hvordan kristne også

i dagens situasjon er delt mellom syriskkritiske og mer syriskvennlige, eksemplifisert ved noen sentrale aktører: Doktoren Samir Geagea, generalen Michel Aoun og patriarkene Nasrallah Sfayr og Rai, som er delt mellom to store blokker i libanesiske politikk.

Kapittel 10 har igjen et tematisk fokus hvor historikeren Brynjar Lia ønsker å nansere IS sitt syn på kristne, belyst gjennom tekster fra jihadlitteraturen og konkret empirisk materiale. Lia fremhever at det er vesentlig å skille mellom Midtøstens kristne og ”korsfarerne” i al-Qaidas terminologi, hvor den sistnevnte gruppen omfatter Vesten som en imperialistisk stormakt. Mens IS regner Vesten som ”erkefienden”, tillates kristne innenfor landområdene som er kontrollert av jihadistgrupper. Ut fra sitt materiale konkluderer Lia med at lokale kristne sjelden har vært prioriterte mål. Når regjeringskontrollerte områder i Syria har vært angrepet av syriske jihadister, har dette skjedd uavhengig av om sivilbefolkningen har vært kristne eller ikke. Når jihadistgrupper har angrepet kristne mål, skyldes dette, ifølge Lia, pågående etniske konflikter i de aktuelle landene, eller de er motivert av spesifikke saker.

I kapittel 11 undersøker Berit Thorbjørnsrud kristnes tilstedeværelse på Den arabiske halvøya. Nesten all kristen aktivitet i dette området opphørte i det 8. århundre. På 1960- og 70-tallet begynte en masseinnvandring knyttet til arbeidsmigrasjon, og i dag kommer det ortodokse, katolikker, anglikanere, protestanter og pinsevenner dit fra India, Filippinene, Sri Lanka, Etiopia, Egypt, Russland og en lang rekke andre land. Disse er midlertidige arbeidstakere uten politiske og sosiale rettigheter. Ut fra sin empiri fra emiratene Dubai og Sharjah (innenfor De forente arabiske emirater), og Muscat (Omans hovedstat), viser Thorbjørnsrud hvordan kirkene her får støtte fra myndighetene og fra sine moderkirker, hvordan de holder en lav profil utad, dekker et sosialt behov hos medlemmene og gir støtte til vanskeligstilte.

Det siste kapitlet har igjen et tematisk fokus hvor teologen Sven Thore Kloster analyserer konkurrerende norske narrativer om kristne i Midt-

østen de siste 30–40 årene. Kloster mener å kunne avdekke et narrativ som forutsetter at kristne i Midtøsten er forfulgte av religiøse årsaker, dessuten at det finnes to polariserte narrativer om hvem som representerer den største trusselen mot palestinske kristne: Enten israelsk okkupasjon eller muslimsk undertrykkelse. Kloster kritiserer disse narrativene for å være mangelfulle: de er for generaliserende, for lite kontekstspesifikke og for mye påvirket av andre diskurser om Midtøsten. Han peker også på problemer knyttet til at religiøse årsaksforklaringer brukes på bekostning av politiske, sosiale og økonomiske forklaringer på forfølgelse.

Antologien viser at ”de kristne i Midtøsten” ikke er noen homogen gruppe, og at de forskjellige lokale kirkene har både ulike betingelser og ulike reaksjoner på det å være en minoritet. Befolkningssammensetningen i Midtøsten som helhet har endret seg, og mange kristne har forlatt regionen. Som enkeltstudier i denne antologien viser, er dette ikke noe nytt, og det er også ulike grunner til at kristne drar fra området. Kristne minoriteters tilværelse er for eksempel preget av hvilke karrieremuligheter, religiøse rettigheter og familierettslige forhold de lever under. Mens noen utvandrer for å skaffe seg et bedre liv, flykter andre fra krig og humanitær katastrofer.

Libanon og Egypt har fremdeles store kristne befolkningsgrupper. I Libanon posisjonerer kristne seg gjennom det politiske systemet, mens i Egypt er søndagsskolene en viktig arena for motstand og mobilisering. I Palestina forlater lokale kristne på grunn av økende restriksjoner av ulik art, mens i Syria flykter kristne fra krig og humanitær katastrofe. De fleste ofrene for IS og andre ekstremister er muslimer. I Tyrkia er det svært få kristne igjen, mens i gulfstatene på den arabiske halvøy har det aldri vært flere kristne kirker enn i dag, og antallet kristne i befolkningen vokser stadig på grunn av arbeidsinnvandringen.

Antologien viser at kristne i Midtøsten ikke utgjør noen homogen gruppe, men er heller ikke utfyllende. Mens noen av kapitlene bærer preg av å være oversikter snarere enn skarpe analyser, har andre case-studier som gir aktuelle illustrasjoner.

Antologien som helhet viser hvor viktig det er å ha kunnskap om kontekst og historie for å forstå mangfoldet i Midtøsten. Regionen vekker ulike følelser hos mange nordmenn, innenfor et spekter av sympatier og antipatier. Mange har sterke meninger om hva som skjer der borte, men kanskje ikke all verdens kunnskap. Økt kunnskap om forholdene er viktig for å kunne forstå noe av mekanismene som slår ut. Som denne antologien også viser, har vi å gjøre med lag på lag av historie, myter og virkelighetsoppfatninger,

kombinert med stolthet og frykt, gjestfrihet og fiendebilder, fascinasjon og spenning, beredskap, aggresjon og apati blandet med ønske om fred, forsoning, rettferdighet og trygghet. Her, som ellers, er det vesentlig å holde på nyansene. Antologien tydeliggjør at både kristnes og andres situasjon i Midtøsten er sammensatt, hvor enkle generaliseringer ikke bare er lite saksvarende, men kan i verste fall bidra til å forverre situasjonen.

Kristin Joachimsen

luther

Beretninger
for daglig lesning

PETER & JOEL
HALLDORF
DE SOM FULGTE
JESUS

LUTHER

Peter Halldorf
DE SOM FULGTE JESUS
299,-

Nå i 2. opplag

Peter og Joel Halldorf har skrevet en bok om troens forbilder og vitner – én for hver dag i året. La deg inspirere av norske personligheter som Marie Monsen, Borre Knudsen, St.Sunniva, Edin Lovås, Annie Skau Berntsen, Ludvig Karlsen og Arnfinn Haram – i tillegg til internasjonale navn som William Wilberforce, Martin Luther King, C.S. Lewis og pave Johannes Paul II.

Peter Halldorf er en av de viktigste åndelige veiledere i Norden i dag. Hans fokus på kirkens enhet og hans trofaste bidrag til seriøs dialog gjør ham til en viktig brobygger og inspirator. Han leter i kirkens skatter og deler så gamle tekster blir levende og eksistensielle.

Per Arne Dahl, biskop i Tunsberg.

Kallet til hellighet gjelder alle kristne like fra kirkens begynnelse til dags dato. Til det trenger vi følgesvenner og veivisere. I denne boken møter vi noen fra den gang kirken var én, andre da den ble delt og frem til dagens konfesjonelle mangfold – også i Norge. Et sterkt økumenisk vitnesbyrd.

**Sr. Else-Britt Nilsen OP Dominikanersøster,
leder av Norges Kristne Råd.**

www.lutherforlag.no

SØNDAGSTEKSTEN

ØYSTEIN I. LARSEN - EGIL LØNMO - MARIE BAKKEVIG HILLESUND

KYNDELSMESSE - SAMEFOLKETS DAG FASTELAVNSSØNDAG

KYNDELSMESSE

2. FEBRUAR 2016

Prekentekest: Luk 2,22–40

Lesetekster: 1 Sam 1,21–28 / 1 Job 1,1–4

Liturgisk farge: Hvit

BETRAKTNING

”Kyndelsmesse, eller Marias renselsesfest, katolsk fest som blir holdt 2. februar til minne om Jesu fremstilling i tempelet; jfr. 3 Mos 12, renselsesofferet. Kyndelsmesse (etter lat. *missa candelarum*) har navn etter de vokslysene (lat. *candela*, ’kjerte, lys’, norrønt *kyndill*, et ubeslektet ord med betydningsinnhold fra *candela*) som blir båret i prosesjon fra kirken den dagen, en av årets viktigste merkedager. Da er halve vinteren gått; korn og får skal være halvgått, og bjørnen snur seg i hiet. Det var vanlig tro at man da kunne vente en uværperiode, *kyndelmesseria*, *kyndelmesserykkjen* eller *kyndelmessesnuten*. I mange bygder vestpå og nordpå ble den regnet som siste juledag.” (Store norske leksikon)

”Någon tar ett barn i sin famn. Det är en skön bild av närhet. Jesus tog barnen i sin famn. Själv hade han som barn blivit tagen i famn av Symeon. Det er sköna bilder av närheten mellan Gud och människor.” (Carl Henrik Martling: Mitt i verkligheten. Gothia 1983, til Jungfru Marie Kyrkogångsdag)

”Sjelva platsen forbinder det gamla forbundet med det nya. Maria står i templet på Moria berg, där Abraham ville offra Isak, ett stenkast från Golgata, där människors svärd skulle gå gjennom barnets kropp og Marias själ.” (item)

”Maria fick föda og vårda Guds son. Vi får föda og vårda hans syskon. Vad skulle ske om den tanken blev levande när vi ser på våra egna barn, de födda og de ofödda?” (item)

TEKSTEN

Teksten om Jesu fremstilling i templet føyer seg hos Lukas nøye til hele hans fortelling om omstendighetene omkring Jesu fødsel, både i stil og i innhold. Fortellingen er en vakker avrundning av det vi til vanlig kaller Juleevangeliet, med fremadrettet perspektiv på Jesu liv og gjerning. Kommentarenes kritiske blikk på noen av de historiske detaljer minner litt om lærerens bemerkning om at ”dette kan virke enkelt, men bare vent til jeg får forklart det(!)”. Det er en del ujevnheter, men hovedsaken står klart fram: De fromme foreldrene handler etter de gamle forskriftene i Moseloven, og englenes budskap får

sin oppfyllelse. Det er Guds Ånd som styrer det som skjer.

Det er mange allusjoner og paralleller til beretningen om Hanna, 1 Sam 1,21ff. Men den gamle pakts representanter avrunder sin gjerning. De som i slekt etter slekt har båret løftene videre, avløses nå av ham som er løftet. Simeons lovsang i tre avsnitt åpner med en lovprisende takk. I den greske teksten har *nyn* – nå, fått en fremhevet understrekning som blir litt svekket i vår oversettelse (NÅ lar du ..., Herre). De to gamle, fromme skikkelsene i templet representerer den gudhenvigne forventning. *Prosedekjomai* – vente brukes av Lukas i forbindelse med den eskatologiske, foregripende forventning, Luk 2,38; 12,36; 23,51; Apg 24,15. Både Simeons lovsang og det Anna gjør, peker på at dette nye som er kommet, sprenger de gamle grenser: Hun som presenteres som en ekte jøde, 2,36, gir sin profeti til alle som ventet på forløsningen, 2,38, og Simeon sier det uttrykkelig: Lys for hedningene, 2,32.

PREKEN

Lysseremoniene brer om seg, både på gravene og i kirkerommet. Kyndelsmessedagen er både i navnet og i gagnet *en lysdag*, men ikke udelt *en lys dag*.

Det er tankevekkende og trosstyrkende å se hvordan mange bryter opp fra en trygg sitteplass i kirkerommet for å gå fram å tenne lys. Ingen tvil om at lysgloben ved mange anledninger og for mange gir en mulighet til å gi uttrykk for at det som skjer her, betyr noe for meg. Så dette er en dag for å bruke lysgloben aktivt der en har den. Kanskje noen kunne prøve å knytte an til den gamle skikken med å ta lys med hjem fra kirken, slik vi nå ofte gjør med dåpslysene. Det tente vokslyset er et talende og umiddelbart forståelig misjonsmotiv. Lyset som tenner andre lys, og som driver mørket tilbake.

Men dagen er ikke entydig en lys dag, likesom lys ikke er det. Tekstene for dagen inneholder budskap både til oppreisning – og til fall og sverd gjennom hjertet. Lys kan brenne, både til skade og til avsløring og til å benytte seg av. Lysets dag i kirken er ikke bare til kos. Lyset setter skille og binder sammen. Dagens aktører lener seg ikke

bare over barnevognen med sine dikkedik. Barnet er svar på våre dypeste behov. Det er både et *må* ha det og et *må ikke gå glipp av det*. Det er et dobbelt perspektiv over det gamle sjesørgerordet: Nå lar du din tjener fare herfra i fred. Det fins jo et alternativ til freden.

PREKENSKISSE

- Du har sett meg (v 29); det holder i døden.
- Jeg har sett deg (v 30–31); det holder i livet.
- Alle skal se deg (v 32); det holder for alle.

DAGEN

Dagen er knyttet til datoen, 2. februar, 40 dager etter fødselen. Skal vi holde på det, blir det en sjelden anledning med søndagsgudstjeneste på dagen. Først i 2020 får vi kyndelsmess på en søndag igjen. At det bare er satt opp én tekstrekke for dagen, antyder vel at det blir en ikke årviss anledning. Men det fins jo andre alternativ, med kveldssamling på datoen. I nord møtte vi det som anledning til fest på bedehuset.

Det er nok å velge i av salmer med lysmotiv, men indirekte møter vi lysets mangfoldige elementer også i flammemotivet. I N13 103: ... for Moses, med flammende ild,/ den brennende busk var Guds løfte/ om frelse da alt stod på spill.

ØYSTEIN I. LARSEN
BISKOP EMERITUS
OEYSTEININGAR@GMAIL.COM

SAMEFOLKETS DAG

6. FEBRUAR 2016

Prekentekest: Joh 21,9–13

Lesetekster: 2 Mos 3,1–6 / Apg 2,1–12

Liturgisk farge grønn

SAMER – HVEM ER DE?

Samene er spredt over hele Norden og er like forskjellige som alle andre. Mange bor i storbyer i Sør-Norge, utenfor de tradisjonelle samiske områdene. Mange snakker samisk, og mange gjør det ikke (lenger). Selv har jeg bodd noen år i Porsanger i Finnmark, der storparten av de eldre vokste opp med samisk (eller kvensk) som morsmål. Barnebarna behersker oftest bare norsk. Nå bor jeg i nabokommunen Karasjøk der de fleste har samisk som hovedmål. De som vokser opp snakker begge språk like godt, ser på norsk fjernsyn og hører på amerikanske poplåter – og samisk joik.

Men mange holder fast ved sin samiske identitet, selv om de ikke behersker språket. Og det gjelder også for mange av dem som har flyttet til storbyene.

Religiøst sett er det også mangfold. Kristentroen, og da først og fremst læstadianismen, har stått sterkt i nordsamiske områder i flere generasjoner. Det gjelder til dels fremdeles. Men også i de samiske kjerneområdene skjer det forandringer. Det er eksotisk å skrive om samiske ny-sjamaner, men det er nok flere samiske humanetikere. Situasjonen for lule- og sørsamiske områder er vel ikke så veldig annerledes.

Så hva er det da som er typisk samisk, som gjør at man føler seg som same? Det må man egentlig spørre samer om, og da vil en få mange forskjellige svar, akkurat som nordmenn vil gi forskjellige svar på hva som gjør at de føler seg norske.

Men mange av dem som møter opp til en

gudstjeneste på Samefolkets dag, vil si at de har en samisk identitet eller tilhørighet selv om svarene på det vil være forskjellige. Det hører også med at en del samer, særlig i en del områder, har følt skam over å være samer. Det har til en stor grad hørt sammen med fornorskningen som har vært, og som de fleste vel kjenner til.

Jeg tenker at dette kan være godt å ha i bakhodet for dem som skal holde en gudstjeneste på Samefolkets dag – og bor utenfor de samiske kjerneområdene. De av mine kolleger som holder til i kjerneområdene kan ofte dette bedre enn jeg – og er kanskje ikke enige i alt. Artikkelen om Samer på snl.no og Wikipedia er gode for dem som vil lese mer om samer.

SAMEFOLKETS DAG

6. februar 1917 møttes samer fra Sverige og Norge til et første samisk landsmøte i Metodistkirken i Trondheim. Mange kvinner var med, og det var en kvinne som sto bak det hele, Elsa Laula Renberg. Dette er bakgrunnen for at denne dagen er blitt valgt til Samefolkets dag, eller Samenes nasjonaldag, på tvers av landegrensene. I 2017 skal dagen markeres stort, igjen i Trondheim, i Nidarosdomen.

GUDSTJENESTE PÅ HVILKEN DAG?

I noen menigheter i samiske kjerneområder er det gudstjeneste på Samefolkets dag. I Porsanger som også hører til kjerneområdene, har vi de siste årene hatt gudstjeneste kvelden før, som en slags innledning til dagen – omtrent som julaftengudstjenesten en gang ble innført som innledning til julefeiringen. 6. februar er en vanlig arbeidsdag, og etter arbeidstid er det flere samiske arrangementer. Det ble trangt med tid, og gudstjenesten ble lagt til kvelden før. De fleste stedene, der det er få samer, er det vel heller aktuelt å markere Samefolkets dag i gudstjenesten på nærmeste søndag.

Det samiske kan godt markeres selv om det ikke bor noen samer i menigheten (Det kan det hende at det gjør, selv om presten ikke vet om det). Det samiske hører uansett med i Norge, og har alltid gjort det. Et forslag til kollektbønn og forbønn finner man på <http://www.gammel.no>.

kirken.no/?event=doLink&famID=280 Se *Markering av Samefolkets dag 2015* (Når dette leses er det kanskje kommet noe om 2016).

En del liturgiske ledd på samisk finner man i Ordning for hovedgudstjenesten fra 2011. Det er ikke alle steder det er naturlig, eller enkelt, å bruke noen av disse. Derimot burde det være enklere å synge noen salmer på samisk.

SALMER

Den nye Norsk Salmebok har 15 salmer på hvert av de tre samiske språkene (nordsamisk, lulesamisk og sørsamisk) og på kvensk. En oversikt over disse står bak i salmeboka, rett før det alfabetiske registeret. Slå opp på numrene, slik at dere ser de norske tekstene!

På et visst tidspunkt i planleggingen av salmeboka var det snakk om å ha 20 salmer på hvert av disse språkene. Dessverre ble det redusert. Men uansett er det en stor fordel å ha fått inn disse salmene i den vanlige salmeboka – med norsk tekst ved siden av. Bestillingen fra salmebokkommisjonen var å få med salmer til de forskjellige høytidene og kirkelige handlinger. Det har man fått til med de nordsamiske salmene. De fleste av disse er oversatt fra norsk og godt kjent for de fleste.

På lulesamisk, sørsamisk og kvensk hadde man ikke så mange salmer som oppfylte disse kravene. Derfor har man der tatt med helt andre salmer, salmer som ikke er oversatt fra norsk, salmer som ofte er annerledes i innhold og melodi enn vi er kjent med fra norske salmer. Det burde være spennende å prøve å bruke én eller flere av disse salmene. Om organisten og et par forsangere øver, burde det gå bra.

Nevnes bør spesielt nummer 758, Samefolkets sang. Den er på alle de tre samiske språkene, og på norsk, og gjelder som samisk nasjonalsang over landegrensene.

Et nordsamisk Kyrie, komponert av Halvdan Nedrejord, står på nummer 976.6. Det brukes regelmessig i mange menigheter i nord. Teksten står både på samisk og norsk. Dette Kyrie ville passe fint også i andre kirker på Samefolkets dag – og for så vidt resten av året, for å ha det samiske med alltid.

Måne og sol er kjent av de fleste. På nummer 241 finner vi en sørsamisk gjendiktning av denne, med en særegen melodi. Teksten er på sørsamisk og svensk.

BIBELTEKSTENE – LEST PÅ SAMISK

Når jeg ser på tekstene til Samefolkets dag, tenker jeg – akkurat som til 17. mai – hvem har valgt ut disse tekstene, og hvorfor akkurat disse tekstene?

Hvis man tenker ut fra det samiske, så kan det ha vært slik:

- Teksten fra 2. Mosebok om hellig grunn kan ha vært koblet sammen med tanken om samisk nærhet til og respekt for naturen.
- Pinsedagsberetningen i Apostelgjerningene om alle folkeslagene kan ha blitt valgt for å vise at samefolket også er ett av disse folkene.
- En kan også lese fortellingen om fiskefangsten i Johannes 21 på liknende måte. Opp gjennom tidene har de 153 fiskene blitt tolket symbolsk på flere måter, også om at de skal representere bredden i kristenheten.

De to første tekstene i første tekstrekke kan leses på liknende måte som de to første i tredje rekke. Andre rekkes tekster ser ikke ut til å passe inn i et slikt mønster.

Med stor fare for å lese *inn i* tekstene i stedet for å lese *ut av* tekstene, og også med fare for at det kan bli for selvfølgelig, så vil jeg nærme meg tekstene på en slik måte, ut fra det en kunne kalle et ”samisk perspektiv”.

2 Mos 3,1–6. Tornebusken som ikke brenner opp, Gud som taler ut av busken, og den hellige grunn. Noe av det vi vet om førkristen samisk religion, er at det var hellige steder og steiner. En del stedsnavn vitner ennå om det. Mange samer vil fremdeles i dag ikke slå leir et sted, eller bygge et hus, for man har ”spurt om lov”. Det er makter eller vesener som holder til der.

Selv om slike forestillinger svekkes, sier man gjerne at samer har et nært forhold til naturen, har respekt for den. Det vil man kanskje kunne si er romantiserende eller idealiserende tanker om samer og naturen. Andre har jo også tidligere levd nær naturen, og i dag forurensr nok samer naturen like mye som det andre gjør, og mange

samer vokser opp i byer og har ikke noe nært forhold til naturen. Allikevel tror jeg det er riktig å si at samisk kultur fortsatt er knyttet til naturen. Fra samisk kirkelig hold blir det gjerne også framholdt at samisk kultur og tradisjon kan være et bidrag til eller en påminnelse for skapelsesteologien.

Det er ikke dermed sagt at den tradisjonelle samiske respekt for naturen, eller tanker om hellighet, er det samme som 2. Moseboks fortelling om "hellig grunn". I 2. Mosebok er det en engangshendelse. Den allestedsnærværende, men allikevel fjerne Gud er til stede, unntaksvis og overraskende. Der er ingen andre makter som er i bakken; det er ikke naturlig å tale om respekt for naturen ut fra denne fortellingen. Men det er likevel Den Hellige som møter Moses, i en tornebusk, på hellig grunn.

Apg 2,1–12. Jøder fra alle folkeslag var samlet. De snakket forskjellige språk. Alle hørte til Guds folk. Tre tusen av dem som var til stede, ble døpt og så tilhørende det nye Guds folk, kirken. Det samiske folk, med sitt språk, er ett av disse folkeslagene og en del av kirken. Det høres selvsagt ut for oss, men har ikke alltid vært det. Det samiske språket og den samiske kulturen har ikke alltid hatt sin selvfølgelig plass i kirken. I nyere tid har derfor blant annet Samisk kirkeråd arbeidet for å få i gang en forsoningsprosess mellom kirken og samene. Den dreier seg om å bearbeide fortiden, og om å skaffe det samiske en rettmessig plass i kirken, som i samfunnet for øvrig.

Samisk kirkeråd er også Den norske kirkes organ for urfolksspørsmål. Det taler andre urfolks sak, også at andre urfolk hører til dem som var til stede pinsedag og hører til Guds folk.

Joh 21,9–13. Denne teksten kan også leses slik: Vi samer og andre, vi hører til i kirken. I fortellingen i Lukas 5 om fiskefangsten blir disiplene kalt til å være menneskefiskere. I Johannes 21 er også fangsten overveldende, og det blir nevnt at nettet ikke revner (*schizein* – skisma). Det blir ikke skisma blant alle dem som hører til den kristne menigheten, enda det er mange forskjellige folk der. Alle er ett.

Også johannesvarianten kan leses som et kall til å bli menneskefiskere. Men den kan også leses

som at vi alle hører til blant de 153 (Det er riktignok aldri blitt enighet om det er noen symbolikk i tallet).

EGIL LØNMO
PROST I INDRE FINNMARK –
SIS FINNMÄRKU PROAVÁS –
SISÄ-FINMARKUN PROVASTI
PROST.KARASJOK@ONLINE.NO

FASTELAVNSSØNDAG

7. FEBRUAR 2016

Prekentekest: Luk 18,31–34

Lesetekster: Jes 52,13–15 / 1 Tim 2,1–6a

Fortellertekst: Mark 8,27–38

Liturgisk farge: Grønn

FEST OG FORBEREDELSE

I mange menigheter er det fast tradisjon med familiegudstjeneste på fastelavnssøndag. Barna er i sentrum, og det er karnevalstemning med utledning og piñata i taket.

I tekstene for denne dagen er det ikke fest og glede som står i sentrum, men Jesus som forbereder sine disipler på hva som ligger foran dem, en intens og krevende tid. Forhåpningene deres kommer til å bli lagt i grus. Avmakt, sårbarhet og ondskap kommer til å bli tydeligere. Mesteren deres kommer til å bli latterliggjort i offentligheten, mobbet, pisket, drept. *Og stå opp igjen.* Men de skjønner ikke hva dette betyr.

Fastelavnssøndag markerer overgangen til fastetiden. Søndagen skal hjelpe oss til å bli klar til å gå med Jesus, og tørre å ta innover oss sårbarheten, lidelsen og avmakten som også er en del av det å være menneske her.

En fest kan også være en god forberedelse, noe som knytter oss sammen, skaper glede og gir oss påfyll gjennom vanskelige tider vi vet kommer.

HERRENS LIDENDE TJENER

Dagens tekst er plassert inn i Lukasevangeliets reiseberetning. Reisen går mot Jerusalem, og den nærmer seg slutten. Det er ikke lenge til feiringen av den jødiske påskehøytiden. Fortellingene om Jesus og barna, den rike unge mannen, den blindfødte og Sakkeus omkranser Jesu ord om menneskesønnen som må lide og dø. Fortellingene er med på å male et bilde av Menneskesønnen. I Jesu ord om seg selv er det Jesaja-bokens profetier om Herrens lidende tjener, som ligger i bakgrunnen, spesielt Jes 50,4–11 og Jes 52,13–53,12. Det er ikke Jesus sin identitet som Herrens tjener som er mysteriet, men nødvendigheten av at Herrens tjener må *lide*.¹

MULIGE ANSATSER I TEKSTEN

1) Lidelse

Vi bærer med oss ulike fortellinger inn i kirkerommet. Også fortellinger om lidelse. Og vi har ulike holdninger til lidelse, egen og andres. Det kan være en gnagende tanke om lidelse som Guds straff. Det kan være en forherligelse av lidelsen, noe som hindrer oss fra å kjempe mot det onde. Anselm Grün påpeker at kanskje vel så typisk for vår tid er tanken om at du er skyld i din egen lidelse. Den er noe du bør holde skjult hvis du skal være en del av fellesskapet. Når lidelsen fortregnes i samfunnet, vil alle som har det vondt, føle seg annerledes. Jesus snakker om den lidelsen han er på vei mot; han setter ord på den. Han blir ikke møtt med forståelse og støtte, men med forvirring. Det livet Jesus levde, førte ham mot avvisning, krenkelse, latterliggjøring og korset. For de første kristne ble den lidende Jesus et viktig bilde. De hadde mange fiender, og det at Jesus hadde opplevd mye vondt, hjalp dem til å stå oppreist og føle seg som verdifulle men-

nesker.² Jesus viker ikke unna for lidelse, ikke sin egen, men heller ikke for vår. Jesus avviser oss ikke når vi har det vondt, men går skritt for skritt sammen med oss. Og han kaller oss til å gå sammen, sammen med hverandre, og sammen med ham.

2) De nye dødssyndene

I A-magasinet 2. oktober 2015³ var overskriften på forsiden *"De nye dødssyndene. Dette er våre mørkeste sider"*. Professor, lege og forfatter Stefan Einhorn har undersøkt hva folk ser på som de verste syndene. Som dødssynd nr. 1 kom *Undertrykkelse*, "handling som har til hensikt å trykke andre ned. Herunder også trakassering, mobbing og maktmisbruk". Videre rangering ser slik ut: 2. *Falskhet*, 3. *Hensynsløshet (kynisme, ubarmhjertighet og likegyldighet)*, 4. *Hat*, 5. *Fremmedfiendtlighet*, 6. *Fanatisme*, 7. *Hevnlyst*. Folk ble også spurt om de hadde disse egenskapene selv, og det fordeler seg med et snitt på ca. 30 %. Jesus på vei mot Jerusalem skal møte dette. Han skal erfare undertrykkelse, falskhet, hensynsløshet og hat. Han skal lide under menneskers mørkeste sider. Lista ovenfor er et eksempel på hva mennesker nå ser på som de verste syndene, og Jesus kommer veldig godt ut av det. Det blir også tydeligere hvem Jesus var: Han var et menneske som levde uten synd. Han var Gud som kom til jorden på grunn av menneskenes synd.

3) Ensomhet

Jesus visste sannsynligvis at han var på vei mot noe vanskelig, på vei mot lidelse. Han prøvde flere ganger å snakke med disiplene om det, men de forsto ikke. Ikke å bli forstått kan være ensomt. Å måtte gå gjennom prøvelser helt alene er ensomt. Det er vondt å føle seg misforstått og forlatt. Jesus har vært i dette, og Jesus vil være der gjennom våre prøvelser og i vår ensomhet. A. Grün skriver: "I forholdet til ham [Jesus] tør jeg å innrømme for meg selv at jeg er ensom. Jeg tør å se ensomheten i øynene og tåle den."⁴ Dag Hammarskjöld, tidligere generalsekretær i FN, opplevde dyp ensomhet. Gjennom troen hadde han funnet en måte å takle ensomheten sin på. Han sammenfatter den slik: "Be om at ensom-

heten din skal bli en spore til å finne noe du kan leve for, noe som er stort nok til å dø for.”⁵

BARN SOM TILHØRERE

Barn lever seg veldig inn i det de hører, og opplever det konkret. Man bør vise stor forsiktighet med å snakke om vonde erfaringer til mange barn på én gang i en gudstjenesteesetting. Barnet skal ikke måtte gå hjem med et åpent sår. Kanskje kan fokuset være på at disiplene ikke forsto eller så helt klart, og at det gjør heller ikke vi? Eller fokuset kan være på Jesus som er usynlig til stede blant oss? Vidar Kristensen har et bilde på dette i en barneandaktsbok fra 90-tallet:

De som maler ikoner, bilder som skal få oss til å tenke på Jesus, maler først et lag med ordentlig gull på en treplate. Så maler de oppå, og passer på at bildet dekker hele gullet slik at det ikke skal være synlig. Når vi ser på det ferdige ikonet, vet vi at bak bildet skjuler det seg en rikdom vi ikke kan se. De største skattene som finnes, er alltid skjult til stede blant oss.⁶

SALMEFORSLAG

Alle nummer er fra Norsk salmebok 2013

- 141 Han gikk den tunge veien
- 470 Nobody knows
- 479 Håpstango
- 504 Vi er barn av lys og skygge
- 415 Alltid freidig
- 497 Herre, til deg får jeg komme
- 633 Hamba nathi/ Gå du med oss

¹ Johnson, Luke T. *Sacra Pagina, The Gospel of Luke* Liturgical Press, Minnesota: 1991, s 279.

² Grün, Anselm *Jesusbilder* Verbum Forlag 2004, s 142.

³ Aftenpostens fredagsmagasin *A-magasinet*, #40 2. oktober 2015.

⁴ Grün, A. s 146.

⁵ Grün, A. s 146.

⁶ Kristensen, Vidar *Hemmelig gull – andakter for barn og unge*, IKO-forlaget 1992.

MARIE BAKKEVIG HILLESUND
KAPELLAN I BORGE
MARIE.BAKKEVIC@GMAIL.COM

luther

G.K. Chesterton

DET EVIGE MENNESKE

Oversettelse: Sigrund Undset

329,-

Hva er det, om noe, som gjør et menneske til et menneske? Dette er spørsmålet G.K. Chesterton starter med i sin klassiske oppdagelsesreise i menneskehetens historie. Chesterton var britisk journalist og forfatter, og er i Norge mest kjent for historien om Father Brown. Forfatterens fortellerstil er på samme tid enkel og morsom, tankevekkende og dypsindig. C.S Lewis forteller i sin selvbiografi "Tatt av gleden" (Luther 2007) at "Det evige menneske" bidro til hans omvendelse. **Sigrund Undset** oversatte boken i 1931, og utgaven som nå foreligger er en modernisert versjon av Undsets opprinnelige oversettelse. **Trond Berg Eriksen, professor i idéhistorie**, har skrevet forordet.

www.lutherforlag.no

Avsender:
Luthersk Kirketidende
Sinsenveien 25
0572 OSLO

UTKOMMER annenhver uke på Luther Forlag og redigeres av professor Harald Hegstad (ansv.), prost Hege Elisabeth Fagermoen, førstelektor Sjur Isaksen og sokneprest Anne Grete Listrøm. Bokmeldingsansvarlig: Postdoktor Kristin Graff-Kallevåg. Redaksjonssekretær: Eyolf Berg.

ALLE HENVENDELSER rettes til:
Luthersk Kirketidende
v/Eyolf Berg
Sinsenveien 25
0572 OSLO
Tlf. 91 17 65 37
E-post: redaksjon.lk@lutherforlag.no

INTERNETT: www.lutherskkirketidende.no
Opplysninger om annonsepriser og utgivelsesplan finnes på nettsidene.

ARTIKLER OG LESERINNLEGG til Luthersk Kirketidende sendes på e-post til ovenstående adresse. Artikler skal normalt ikke overstige 2500 ord. Innlegg skal normalt ikke være mer enn 1200 ord.

ABONNEMENT: Pris kr. 590,- pr. år for Norge. Utlandet kr. 800,- pr. år. Abonnementet inkluderer Tidsskrift for Praktisk Teologi (2 numre pr. år). Kontonummer: 3000.14.73669. Abonnementet løper til det sies opp skriftlig (brev, SMS eller e-post). Gamle og nye numre kan kjøpes i pdf-format fra <https://lutherskkirketidende.buyandread.com>